

KANČÍ HORY, LIDOVÉ JMÉNO PRO ODERSKÉ VRCHY

František Šustek

Oderské vrchy, součást Sudetské soustavy a jihovýchodní pokračování Nízkého Jeseníku, rozkládají se na území nynějšího okresu Nový Jičín od Moravské brány západním a severozápadním směrem. Na našem okrese vyplňují území Bílovecka, Fulnecka, Odersko o Spálovsko. Oderské vrchy však zasahují ještě dále do sousedních okresů Přerov, Olomouc o Opava, přibližně až k řekám Bystřici, Hvozdnici a k dolním tokům řek Moravice a Opavy. Takto jsou vymezeny a chápány Oderské vrchy ve svém nejširším rozsahu.

V současné době podle nového geomorfologického členění zaujímají Oderské vrchy mnohem menší území kolem pramene Odry, zbytek je považován za součást geomorfologického celku Nízký Jeseník. Nové členění se zatím ještě nevžilo v praxi; v tisku, v literatuře i turistických mapách se stále ještě používá názvu Oderské vrchy v původním nejširším rozsahu.

Starý původní název Oderských vrchů, který se ovšem nestal oficiálním pojmenováním, zněl „Kančí hory“, německy „Sauberge“ (Sviní hory) nebo „Saugebirge“ (Sviní pohoří). Jméno „Sau Berge“ je také opravdu doloženo, a to na mapě úředního Josefského mapování z r. 1780, na listu, označeném Sect. 40 Leipnik (Lipník), kde je uvedeno dvakrát: mezi Slavkovem (Schlakau) a Dolním Újezdem (Unter August) a mezi Slavkovem a Podhořím (Podhorn). Jméno „Sauberg“ pro výšinu porostlou bukovým lesem u vsi Varhoště (Haslicht) uvádí spálovský pán Karel Ferdinand Schertz ve svém spisu *Laconismus philologicus de genuino fontis Oderae*, vydaném ve Vratislavi 1715, v němž dokazuje, že na tomto místě pramění Odra a vyvrací tehdy běžný a mylný názor, že Odra pramení v Beskydech (srv. Hjalmar Kopřiva: Karel Ferdinand Schertz, pozdně barokní autor na Moravě a ve Slezsku, Okresní vlastivědný sborník Novojícko č. 8, Nový Jičín 1966, str. 12). Název Sauberg připomíná také Řehoř Wolný ve své *Topografii Moravy*, 1835, sv. I. str. 20 a po něm oderský historik Anton Rolleder v díle *Geschichte der Stadt und des Gerichtsbezirkes Odrau*, Steyr 1903, str. 6. Rolleder se však mylně domníval, že tento název je nesprávný a že neexistuje.

Lidový název Saugebirge ale opravdu existoval a žil v lidové mluvě Němců až do jejich odsunu v roce 1946. Běžně se používal ještě v době I. republiky, především na Kravařsku, pro označení Oderských vrchů a Nízkého Jeseníku, zvláště v okolí Vítkova, Hradce a Bílovce. V německém kravařském nářečí se jméno Saugebirge vyslovovalo „Saig'biech“. (Srv. Dr. Adolf Staffe: *Saig 'biech. Das Kuhländchen*, 5. Band. Neutitschein 1923, str. 171–2). Známy slavista německé university v Praze Dr. Ferdinand Liewehr ve svém díle *Die Ortsnamen des Kuhländchens, Reichenberg* 1926, str. 22. uvádí, že výraz „Sategebiaech“ (Saugebirge) je nářečové označení výběžků Jeseníků, sahajících až k Odře a jméno pokládá za jakési doznívání významu původního keltského jména „Sudeta“ (= Sauwold, Svinský les), doloženého už v *Geografii Claudia Ptolemaia* (II, 11.7).

Český lidový název pro Oderské vrchy, ekvivalent německého jména Saugebirge, zní „Kančí hory“. Je rozšířen v lidové mluvě zvláště v Pobečví a na Záhoří, ale je znám také na Valašsku a na Hané. Název byl již málo užíván, ale při českém osídlování bývalých německých obcí v Oderských vrších po r. 1945 z těchto uvedených oblastí došlo znovu k rozšíření používání tohoto starého lidového názvu, který ovšem dostal v nové době poněkud posměšný citový přízvuk. Tak bylo a je možno běžně slyšet po II. světové válce ve vlaku nebo v autobuse výrok, že někdo jede „na Kančí hory“, vrací se „z Kančích hor“ nebo bydlí „na Kančích horách“.

K oživení a rozšíření starého názvu nepochybně přispěla také okolnost, že při postupu fronty v roce 1945 divočí vepří ustupovali před frontou z Polska a z Karpat na západ a po skončení války zůstali ve velkém počtu v lesích Oderských vrchů a Jeseníků. A tak divočáci, kteří byli dříve u nás velkou vzácností (poslední kanec byl uloven hajným Janem Králem ve Spálově v r. 1912), stali se po r. 1945 běžnou a hojnou lovnou zvěří.

V této souvislosti stojí za připomínku, kolik místních jmen v celém Poodří vzniklo z obecného jména prasete, svině, kance i brávka, což zřejmě ukazuje na hojný výskyt černé zvěře v tomto území již v nejstarších dobách; Sudety (Svinské lesy), Kančí hory, Saugebirge (Svinské pohoří), Starý a Nový Jičín (Titschein z Dičín, dik = divoké prase), kopec Svinec u Starého Jičína, Bravinné u Bílovce, Svinov u Ostravy, řada jmen v Polsku, z nichž uvádím aspoň Svinouští (Swinoujście) při ústí ředy Odry do Pomořanské zátoky Baltského moře. Odra tedy ve „Sviních horách“ pramení a u Svinouští se vlévá do moře. Okolnost, že v lidovém jazyku Čechů i Němců ve zdejší kraji bylo používáno starých názvů Kančí hory a Saugebirge pro celou oblast jesenických vrchů, končících u Bečvy a Odry, přispěla k tomu, že po zavedení názvu Oderské vrchy, byl tento název chápán opět pro celé toto území. Toto širší chápání pojmu Oderské vrchy se ujalo nejen v běžné praxi, ale i v literatuře a mapové tvorbě, což by bylo možno potvrdit řadou dokladů.

Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, sv. 26, r. 1980, s. 27–28.

Pojmenování Sau Berge na mapě 1. vojenského (Josefského) mapování u Lipníka nad B.